

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ ТА ОБЛІКУ

ЗАТВЕРДЖУЮ
Декан факультету фінансів та обліку
Андрій КІЗИМА
„ 30 08 2024р.

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з науково-педагогічної
роботи
Віктор ОСТРОВЕРХОВ
„ 30 08 2024 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор ІННІОТ
Святослав ПИТЕЛЬ
„ 30 08 2024р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни „ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА”

Ступінь вищої освіти – магістр

Галузь знань 07 „УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ”

Спеціальності 072 „Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок”

Освітньо-професійна програма «Фіскальне адміністрування»

Кафедра ФІНАНСІВ ІМ. С. ЮРІЯ

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год)	Практичні заняття (год)	ІРС (год)	Тренінг (год)	СРС (год)	Разом (год)	Залік (семестр)
Денна	I	I	16	30	5	6	93	150	I
заочна	I	I	8	4	-		138	150	II

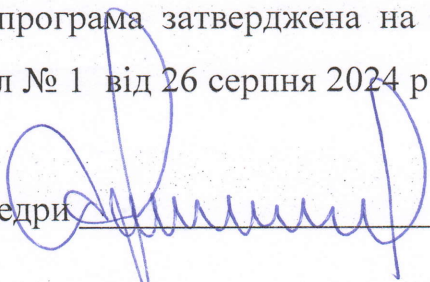
30.08.2024р.

Тернопіль – 2024

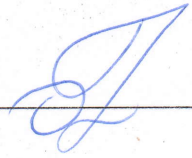
Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми підготовки магістра галузі знань 07 „Управління та адміністрування” спеціальності 072 „Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок”, затвердженої Вченою Радою ЗУНУ (протокол № 11 від 26.06.2024 р.)

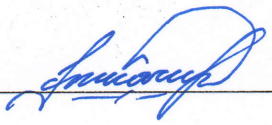
Робочу програму склали д.е.н., проф. Андрій КРИСОВАТИЙ

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри фінансів ім. С. І. Юрія, протокол № 1 від 26 серпня 2024 р.

Зав. кафедри Андрій КРИСОВАТИЙ

Розглянуто та схвалено групою забезпечення спеціальності з фінансів, банківської справи та страхування, протокол № 1 від 30 серпня 2024 р.

Керівник групи забезпечення спеціальності Ольга КИРИЛЕНКО

Гарант ОП Федір ТКАЧИК

Структура дисципліни «Фіскальна політика»

1. Опис дисципліни

Дисципліна – Фіскальна політика	Галузь знань, напрям підготовки, СВО	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 5	Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»	Обов'язкова Загальна підготовка Мова навчання: українська а
Кількість залікових модулів - 4	Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» Освітньо-професійна програма «Фіскальне адміністрування»	Рік підготовки Денна – 1 Заочна – 1 Семестр Денна – 1 Заочна – 2
Кількість змістових модулів - 2	Ступінь вищої освіти - магістр	Лекції: Денна форма – 16 год. Заочна форма – 8 год. Практичні заняття: Денна форма – 30 год. Заочна форма – 4 год.
Загальна кількість годин – 150		Самостійна робота: Денна форма – 93 год. Заочна форма – 138 год. Тренінг – 6 год. Індивідуальна робота – 5 год.
Тижневих годин: 10 год., з них аудиторних - 3 год.		Вид підсумкового контролю - залік

2. Мета й завдання вивчення дисципліни "Фіскальна політика"

2.1. Мета вивчення дисципліни

Мета курсу “Фіскальна політика” - сприяти підготовці кваліфікованих фахівців, що володіють системою знань з теорії та практики оподаткування і фіскальної політики.

Програма та тематичний план дисципліни орієнтовані на глибоке та ґрунтовне засвоєння студентами знань з теорії та практики оподаткування і фіскальної політики; засвоєння навиків практичної роботи у сфері оподаткування як платників податків, так і працівників органів Державної податкової служби України.

Курс сформований на основі науково – обґрунтованих знань та припущень і орієнтований на сучасне економічне мислення. Отримані знання сприятимуть кращому розумінні мотивів поведінки суб'єктів держави на різних стадіях економічного розвитку, аналізу правильності прийняття рішень стосовно формування та розподілу фінансових ресурсів держави. Курс передбачає отримання знань стосовно теорії та практики оподаткування та податкового регулювання, формування та використання доходів бюджетів, організації

проведення державних закупівель та тендерів, фінансового та податкового менеджменту.

Вивчення курсу «Фіскальна політика» передбачає наявність систематичних та ґрунтовних знань із єдиного фахового вступного випробування, єдиного вступного іспиту та цілеспрямованої роботи над вивченням спеціальної літератури, активної роботи на лекціях та практичних заняттях, самостійної роботи та виконання індивідуальних завдань.

2.2. Завдання вивчення дисципліни

Завдання курсу «Фіскальна політика»:

- вивчення теоретико-організаційних основ фіскальної політики;
- ознайомлення з науковими дискусіями стосовно змісту та напрямків проведення фіскальної політики.
- формування системи знань про процес акумулювання та витрачання фінансових ресурсів держави;
- дослідження ефективності використання категорій фіскальної політики.

Мета проведення лекцій полягає у тому, щоб ознайомити студентів із головними організаційними та методичними основами фіскальної політики, науковими дискусіями стосовно змісту та напрямків проведення фіскальної політики.

Мета проведення лекцій полягає у:

- викладенні студентам у відповідності з програмою та робочим планом основних питань ефективності використання категорій фіскальної політики, звертаючи головну увагу на основи її проведення в практичній фаховій діяльності;
- сформуванню у студентів цілісної системи теоретичних знань з курсу «Фіскальна політика».

Мета проведення практичних занять полягає у тому, щоб виробити у студентів практичні навички акумулювання та витрачання фінансових ресурсів держави з метою їх використання в управлінській діяльності.

Завдання проведення практичних занять:

- навчитися використовувати отримані результати в практичній управлінській діяльності;
- глибше засвоїти та закріпити теоретичні знання, одержані на лекціях.

2.3. Найменування та опис компетентностей, формування яких забезпечує вивчення дисципліни

У процесі вивчення дисципліни «Фіскальна політика» студент має оволодіти наступними компетентностями:

- Здатність спілкуватись іноземною мовою.
- Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- Здатність приймати обґрунтовані рішення.
- Навички міжособистісної взаємодії.
- Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.
- Здатність працювати в міжнародному контексті.
- Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

2.4. Передумови для вивчення дисципліни.

Передумовою для вивчення дисципліни є засвоєння знань за програмами єдиного вступного іспиту та єдиного фахового вступного випробування.

2.5. Результати навчання

Програмні результати навчання включають в себе:

- Використовувати фундаментальні закономірності розвитку фінансів, банківської справи та страхування у поєднанні з дослідницькими і управлінськими інструментами для здійснення професійної та наукової діяльності.
- Вільно спілкуватися іноземною мовою усно і письмово з професійних та наукових питань, презентувати і обговорювати результати досліджень.
- Доступно і аргументовано представляти результати досліджень усно і письмово, брати участь у фахових дискусіях.
- Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.
- Застосовувати управлінські навички у сфері фінансів, банківської справи та страхування
- Застосовувати поглиблені знання в сфері фінансового, банківського та страхового менеджменту для прийняття рішень. ПР12. Обґрунтувати вибір варіантів управлінських рішень у сфері фінансів, банківської справи та страхування та оцінювати їх ефективність з урахуванням цілей, наявних обмежень, законодавчих та етичних аспектів.

3. Програма дисципліни «Фіскальна політика»

Змістовий модуль 1. Наукові основи та реалізація фіскальної

політики

Тема 1. Наукова парадигма фіскальної політики.

Загальний зміст категорії “фіскальна політика”. Відмінності “фіскальної політики” від інших економічних категорій. Соціально-економічний зміст фіскальної політики. Інструменти фіскальної політики. Види фіскальної політики.

Наукові теорії фіскальної політики. Класична доктрина. Наукові погляди А.Сміта, Д.Рікардо та інших представників класицизму. Маржиналістська (неокласична) фіскальна думка. Представники маржиналізму та їх наукові узагальнення.

Кейнсіанська теорія фіскального адміністрування. Схильність до споживання та заощаджень. Концепція ефективного попиту, та “вбудовані механізми гнучкості”.

Монетаристська економічна школа. Фрідман та його економічні погляди.

Неоконсерватизм, його розвиток; сучасні погляди у фінансовій науці.
Особливості проведення фінансової політики України.

Тема 2. Фінансова політика як інститут держави.

Психологічні аспекти при проведенні фінансової політики. Типи психологічної поведінки платників. Види поведінки платників у країн з низьким та високим рівнем споживання.

Проблеми та можливості легалізації доходів громадян. Форми психологічної реакції на фінансові дії громадян.

Відмінності регіональної та загальнодержавної фінансових політик. Ресурсна диференціація регіонів як фактор напрямку фінансових дій. Інтеграційні процеси регіонів.

Особливості прийняття фінансових рішень у вільних економічних зонах.

Ефективність фінансової політики. Рівні ефективності. Вирішення конкретних загальнодержавних цілей у контексті фінансової ефективності.

Тема 3. Напрямки і форми фінансової політики.

Форми фінансової політики. Дискреційна фінансова політика, зарубіжні та вітчизняні трактування. Види дискреційної фінансової політики. Прагматика стимулюючої та стримувальної політик. Використання інструментів різних видів дискреційної фінансової політики.

Недискреційна (автоматична) політика. Вмонтовані стабілізатори, їх види. Податки у ролі вмонтованих стабілізаторів. Види трансфертів, державних витрат – вмонтованих стабілізаторів.

Дієвість вмонтованих стабілізаторів на різних фазах економічних циклів.

Тема 4. Державні витрати та трансфертні платежі.

Соціально – економічний зміст державних витрат. Порівняльна характеристика витрат держави та бюджетних витрат. Структура витрат бюджетів України.

Класифікаційні ознаки державних витрат та їх характеристика. Поточні видатки і видатки розвитку. Функціональна класифікація.

Функціонування інструменту “державних витрат” на різних стадіях економічного розвитку. Зміна попиту та пропозиції, ринкової кон’юнктури за допомогою державних витрат.

Державні закупівлі у складі державних витрат. Механізм їх функціонування. Поняття державних контрактів та державних замовлень. Тендери, їх сутність та порядок проведення. Їх роль у виконанні фінансових завдань держави та ринковому регулюванні. Ефективність державних закупівель.

Економічний зміст трансфертних платежів. Види трансфертів. Порівняльна характеристика функціонування трансфертних платежів в системі інструментів фінансової політики.

Трансфертні платежі в бюджетній системі України. Трансфертне

регулювання бюджетів.

Змістовий модуль 2. Податково-боргові інструменти фіскальної політики. Проблематика фіскальної політики

Тема 5. Оподаткування та податкове регулювання у фіскальній політиці.

Поняття фіскального вибору. Види системних підходів стосовно обґрунтування фіскального вибору. Представники системних підходів. Фіскальний вибір в сучасній ринковій економіці.

Система критеріїв фіскальної політики. Зміст критеріїв. Критерій фіскальної достатності, економічної ефективності, соціальної справедливості. Оптимізація державних рішень за допомогою системи критеріїв. Стабільність та гнучкість фіскальної політики.

Наукові принципи побудови податкової системи. Принцип платоспроможності. Прогресивна та пропорційна шкала оподаткування. Ціни по Ліндалю. Адміністративна зручність. Горизонтальна та вертикальна рівність в оподаткуванні. Діаграма Лоренца та коефіцієнт Джінні. Визначення визначальної бази. Планування видатків та доходів бюджетів. Етапи здійснення

Політика оптимального оподаткування. Крива Лаффера. Ухилення від оподаткування та проблема тіньової економіки. Проблеми та можливості оптимізації податкових надходжень та суспільних благ.

Прагматика взаємозалежності оподаткування та фіскальної політики. Диспропорції взаємозалежності. Тенденції економічного зростання: запланований та реальний стан. Взаємозалежність між доходами громадян та загальнодержавним економічним зростанням. Проблеми адміністрування податку на додану вартість в Україні. Диспропорції у формуванні загального та спеціального фондів бюджетів. Номінальна та реальна дефіцитність бюджетів України. Прагматика функціонального фінансування бюджетних призначень: проблеми та можливості оптимізації.

Прагматика податкового регулювання внутрішнього виробництва та споживання. Митне регулювання імпорту. Розрахунок та визначення податкових зобов'язань з податків при ввезенні товарів. Визначення податкових зобов'язань з допомогою автоматизованих програмних продуктів.

Тема 6. Борговий інструментарій фіскальної політики

Концептуальна природа державного боргу. Сутність та види державних запозичень.

Борг та його значення у фіскальної політики. Внутрішні та зовнішні запозичення. Використання боргових фінансів у регулюванні економіки. Управління державним боргом. Потенційні загрози від використання боргових інструментів. Боргові цінні папери як інструмент запозичень. Дефіцити бюджетів

Можливості поєднання боргових інструментів з іншими інструментами фіскальної політики.

Тема 7. Проблемні аспекти функціонування фіскальної політики

Лаги функціонування фіскальної політики. Лаг розпізнавання, адміністративний лаг та лаг функціонування.

Політичні проблеми при проведенні фіскальної політики. Політичні позиції стосовно інструменту податків. Політичні тенденції у сфері формування та фінансування державних витрат та трансфертних платежів. Вплив політичного фактору на різних стадіях економічного розвитку. Ефект витіснення при використанні інструментів фіскальної політики.

3. Структура залікового кредиту дисципліни «Фіскальна політика»

Денна форма

Тема	Кількість годин					
	Лекції	Практичні заняття	СРС	ІРС	Тренінг	Контрольні заходи
Змістовий модуль 1. Наукові основи та реалізація фіскальної політики						
Тема 1. Наукова парадигма фіскальної політики	2	4	13			Поточне опитування
Тема 2. Фіскальна політика як інститут держави.	2	4	13	2	2	
Тема 3. Напрямки і форми фіскальної політики.	2	4	13			
Тема 4. Державні витрати та трансфертні платежі.	2	4	13	1	2	
Змістовий модуль 2. Податково-боргові інструменти фіскальної політики. Проблематика фіскальної політики						
Тема 5. Оподаткування та податкове регулювання у фіскальної політики	4	6	15			Поточне опитування
Тема 6. Борговий інструментарій фіскальної політики	2	4	13	2	2	
Тема 7. Проблемні аспекти функціонування фіскальної політики.	2	4	13			
ВСЬОГО:	16	30	93	5	6	

Заочна форма

Тема	Кількість годин		
	Лекції	Практичні заняття	СРС

Змістовий модуль 1. Наукові основи та реалізація фіскальної політики			
Тема 1. Наукова парадигма фіскальної політики	4	2	19
Тема 2. Фіскальна політика як інститут держави.			19
Тема 3. Напрямки і форми фіскальної політики.			19
Тема 4. Державні витрати та трансфертні платежі.			19
Змістовий модуль 2. Податково-боргові інструменти фіскальної політики. Проблематика фіскальної політики			
Тема 5. Оподаткування та податкове регулювання у фіскальної політики	4	2	24
Тема 6. Борговий інструментарій фіскальної політики			19
Тема 7. Проблемні аспекти функціонування фіскальної політики.			19
ВСЬОГО:	8	4	138

5. Тематика практичних занять.

Денна форма

Практичне заняття №1-2

Тема 1. Наукова парадигма фіскальної політики.

Мета: Сформувати власну фінансово-економічну наукову думку щодо економічних процесів на основі наукової парадигми фіскальної політики

Питання для обговорення:

1. Соціально-економічний зміст фіскальної політики.
  - 1.1. Загальний зміст категорії “фіскальна політика”.
  - 1.2. Значення фіскальної політики як різновиду державної політики.
  - 1.3. Інструменти фіскальної політики.
  - 1.4. Види фіскальної політики.
2. Класична та неокласична доктрини фіскального адміністрування.
  - 2.1. Класична доктрина. Наукові погляди представників класицизму.
  - 2.2. Маржиналістська фіскальна думка. Представники маржиналізму та їх наукові узагальнення.
3. Кейнсіанська теорія фіскального регулювання.

- 3.1. Теорія фіскального адміністрування.
- 3.2. Концепція ефективного попиту.
- 4. Сучасні тенденції фіскальної науки.
  - 4.1. Неоконсерватизм, його розвиток; сучасні погляди у фіскальній науці.
  - 4.2. Монетаристська економічна школа.
  - 4.3. Особливості кругообігу фінансових ресурсів в державі.
- 5. Основи та особливості фіскальної політики в Україні.
  - 5.1. Значення ефективної фіскальної політики для вітчизняної економіки.
  - 5.2. Фіскальна політика у сфері формування доходів держави.
  - 5.3. Фіскальна політика розподілу фінансових ресурсів держави.

Практичне заняття № 3-4

Тема 2. Фіскальна політика як інститут держави

Мета: Засвоїти значення фіскальної політики у забезпеченні економічного розвитку

Питання для обговорення:

- 1. Психологічні аспекти фіскальної політики.
  - 1.1. Типи психологічної поведінки платників.
  - 1.2. Роль фіскальної соціології у взаємовідносинах громадян з державою.
- 2. Регіональна фіскальна політика.
  - 2.1. Основні ознаки регіональної фіскальної політики.
  - 2.2. Особливості прийняття фіскальних рішень у вільних економічних зонах.
- 3. Ефективність фіскальної політики.
  - 3.1. Рівні ефективності.
  - 3.2. Основні показники оцінки ефективності фіскальної політики.

Практичне заняття № 5-6

Тема 3. Напрямки і форми фіскальної політики.

Мета: Вивчити механізм і напрями реалізації фіскальної політики

Питання для обговорення:

- 1. Дискреційна фіскальна політика.
  - 1.1. Форми фіскальної політики. Види дискреційної фіскальної політики.
  - 1.2. Політика уряду на різних стадіях економічного циклу. Поняття “цільової функції” при здійсненні дискреційної фіскальної політики
- 2. Недискреційна фіскальна політика та вмонтовані стабілізатори.
  - 2.1. Автоматична політика. Вмонтовані стабілізатори, їх види.
  - 2.2. Податки у ролі вмонтованих стабілізаторів. Види трансфертів, державних витрат – вмонтованих стабілізаторів.

Практичне заняття № 7-8

Тема 4. Державні витрати та трансфертні платежі

Мета: Визначити роль державних витрат у реалізації цілей фіскальної політики

Питання для обговорення:

1. Соціально-економічний зміст державних витрат.
  - 1.1. Поняття суспільних благ. Проблема “безбілетного пасажера”.
  - 1.2. Структура витрат бюджетів України. Порівняльна характеристика витрат держави та бюджетних витрат.
2. Класифікація державних витрат.
  - 2.1. Класифікаційні ознаки державних витрат та їх характеристика.
  - 2.2. Поточні видатки і видатки розвитку.
3. Роль державних витрат у регулюванні економіки.
  - 3.1. Державні витрати на різних стадіях економічного розвитку.
  - 3.2. Зміна ринкової кон’юнктури за допомогою державних витрат.
4. Державні закупки та їх економічна ефективність.
  - 4.1. Механізм функціонування державних закупок. Поняття державних контрактів та державних замовлень.
  - 4.2. Тендери, їх сутність та порядок проведення.
5. Трансфертні платежі.
  - 5.1. Економічний зміст трансферних платежів. Види трансфертів.
  - 5.2. Дотація та субвенція, основні умови їх надання.
  - 5.3. Трансфертне регулювання бюджетів.

Практичне заняття № 9-11

Тема 5. Оподаткування та податкове регулювання як основа фіскальної політики.

Мета: Визначити роль оподаткування у реалізації цілей фіскальної політики

Питання для обговорення:

1. Теоретично-організаційні аспекти обґрунтування фіскального вибору.
  - 1.1. Види системних підходів стосовно обґрунтування фіскального вибору. Представники системних підходів.
  - 1.2. Фіскальний вибір в сучасній ринковій економіці.
2. Критерії проведення фіскальної політики.
  - 2.1. Система критеріїв фіскальної політики.
  - 2.2. Стабільність та гнучкість фіскальної політики.
3. Наукові принципи побудови податкової системи.
  - 3.1. Принцип платоспроможності. Ціни по Ліндалю. Крива Лаффера та політика оптимального оподаткування.
  - 3.2. Проблеми та можливості оптимізації податкових надходжень та суспільних благ.
4. Оподаткування і фіскальна політика: прагматика взаємозалежності.

Практичне заняття № 12-14

Тема 6. Борговий інструментарій фіскальної політики

Мета: Навчитись аналізувати та визначати реальну ефективність боргових інструментів та їх вплив на економічні процеси в країні

Питання для обговорення:

1. Концептуальна природа державного боргу.
2. Борг як інструмент фіскальної політики
3. Сутність та види державних запозичень
4. Муніципальні запозичення
5. Управління державним боргом

Практичне заняття №15

ТЕМА 7. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ.

Мета: Навчитись виділяти проблеми, що перешкоджають ефективній реалізації фіскальної політики

Питання для обговорення:

1. Практична проблематика формування та здійснення фіскальної політики.
  - 1.1. Характеристика основних перепон (проблем) реалізації фіскальної політики. Лаги функціонування фіскальної політики.
  - 1.2. Політичний вплив на напрямки реалізації фіскальної політики.
  - 1.3. Ефект витіснення при використанні інструментів фіскальної політики. Ефект чистого експорту.
  - 1.4. Вплив фіскального регулювання на заощадження та інвестиції, ризик та стимули до праці.
2. Взаємозв'язок фіскальної політики з державним боргом та дефіцитом бюджетів.
  - 2.1. Дефіцити бюджетів та державний борг: суть та залежність від фіскальної політики.
  - 2.2. Види дефіцитів та їх характеристика.
  - 2.3. Наслідки існування дефіцитів бюджетів.

Заочна форма

Практичне заняття № 1

Тема 1. Наукова парадигма фіскальної політики.

Мета: Сформувати власну фінансово-економічну наукову думку щодо економічних процесів на основі наукової парадигми фіскальної політики

Питання для обговорення:

6. Соціально-економічний зміст фіскальної політики.
  - 6.1. Загальний зміст категорії “фіскальна політика”.
  - 6.2. Значення фіскальної політики як різновиду державної політики.
  - 6.3. Інструменти фіскальної політики.

- 6.4. Види фіскальної політики.
- 7. Класична та неокласична доктрини фіскального адміністрування.
  - 7.1. Класична доктрина. Наукові погляди представників класицизму.
  - 7.2. Маржиналістська фіскальна думка. Представники маржиналізму та їх наукові узагальнення.
- 8. Кейнсіанська теорія фіскального регулювання.
  - 8.1. Теорія фіскального адміністрування.
  - 8.2. Концепція ефективного попиту.
- 9. Сучасні тенденції фіскальної науки.
  - 9.1. Неоконсерватизм, його розвиток; сучасні погляди у фіскальній науці.
  - 9.2. Монетаристська економічна школа.
  - 9.3. Особливості кругообігу фінансових ресурсів в державі.
- 10. Основи та особливості фіскальної політики в Україні.
  - 10.1. Значення ефективної фіскальної політики для вітчизняної економіки.
  - 10.2. Фіскальна політика у сфері формування доходів держави.
  - 10.3. Фіскальна політика розподілу фінансових ресурсів держави.

Тема 2. Фіскальна політика як інститут держави

Мета: Засвоїти значення фіскальної політики у забезпеченні економічного розвитку

Питання для обговорення:

- 4. Психологічні аспекти фіскальної політики.
  - 4.1. Типи психологічної поведінки платників.
  - 4.2. Роль фіскальної соціології у взаємовідносинах громадян з державою.
- 5. Регіональна фіскальна політика.
  - 5.1. Основні ознаки регіональної фіскальної політики.
  - 5.2. Особливості прийняття фіскальних рішень у вільних економічних зонах.
- 6. Ефективність фіскальної політики.
  - 6.1. Рівні ефективності.
  - 6.2. Основні показники оцінки ефективності фіскальної політики.

Практичне заняття № 2

Тема 3. Напрямки і форми фіскальної політики.

Мета: Вивчити механізм і напрями реалізації фіскальної політики

Питання для обговорення:

- 3. Дискреційна фіскальна політика.
  - 3.1. Форми фіскальної політики. Види дискреційної фіскальної політики.
  - 3.2. Політика уряду на різних стадіях економічного циклу. Поняття “цільової функції” при здійсненні дискреційної фіскальної політики
- 4. Недискреційна фіскальна політика та вмонтовані стабілізатори.
  - 4.1. Автоматична політика. Вмонтовані стабілізатори, їх види.
  - 4.2. Податки у ролі вмонтованих стабілізаторів. Види трансфертів, державних витрат – вмонтованих стабілізаторів.

Тема 4. Державні витрати та трансфертні платежі

Мета: Визначити роль державних витрат у реалізації цілей фіскальної політики

Питання для обговорення:

6. Соціально-економічний зміст державних витрат.
  - 6.1. Поняття суспільних благ. Проблема “безбілетного пасажир”.
  - 6.2. Структура витрат бюджетів України. Порівняльна характеристика витрат держави та бюджетних витрат.
7. Класифікація державних витрат.
  - 7.1. Класифікаційні ознаки державних витрат та їх характеристика.
  - 7.2. Поточні видатки і видатки розвитку.
8. Роль державних витрат у регулюванні економіки.
  - 8.1. Державні витрати на різних стадіях економічного розвитку.
  - 8.2. Зміна ринкової кон’юнктури за допомогою державних витрат.
9. Державні закупки та їх економічна ефективність.
  - 9.1. Механізм функціонування державних закупок. Поняття державних контрактів та державних замовлень.
  - 9.2. Тендери, їх сутність та порядок проведення.
10. Трансфертні платежі.
  - 10.1. Економічний зміст трансферних платежів. Види трансфертів.
  - 10.2. Дотація та субвенція, основні умови їх надання.
  - 10.3. Трансфертне регулювання бюджетів.

Практичне заняття № 3

Тема 5. Оподаткування та податкове регулювання як основа фіскальної політики.

Мета: Визначити роль оподаткування у реалізації цілей фіскальної політики

Питання для обговорення:

5. Теоретично-організаційні аспекти обґрунтування фіскального вибору.
  - 5.1. Види системних підходів стосовно обґрунтування фіскального вибору. Представники системних підходів.
  - 5.2. Фіскальний вибір в сучасній ринковій економіці.
6. Критерії проведення фіскальної політики.
  - 6.1. Система критеріїв фіскальної політики.
  - 6.2. Стабільність та гнучкість фіскальної політики.
7. Наукові принципи побудови податкової системи.
  - 7.1. Принцип платоспроможності. Ціни по Ліндалю. Крива Лаффера та політика оптимального оподаткування.

7.2. Проблеми та можливості оптимізації податкових надходжень та суспільних благ.

8. Оподаткування і фінансова політика: прагматика взаємозалежності.

Практичне заняття № 4

Тема 6. Борговий інструментарій фінансової політики

Мета: Навчитись аналізувати та визначати реальну ефективність боргових інструментів та їх вплив на економічні процеси в країні

Питання для обговорення:

6. Концептуальна природа державного боргу.
7. Борг як інструмент фінансової політики
8. Сутність та види державних запозичень
9. Муніципальні запозичення
10. Управління державним боргом

ТЕМА 7. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ.

Мета: Навчитись виділяти проблеми, що перешкоджають ефективній реалізації фінансової політики

Питання для обговорення:

3. Практична проблематика формування та здійснення фінансової політики.
  - 3.1. Характеристика основних перепон (проблем) реалізації фінансової політики. Лаги функціонування фінансової політики.
  - 3.2. Політичний вплив на напрямки реалізації фінансової політики.
  - 3.3. Ефект витіснення при використанні інструментів фінансової політики. Ефект чистого експорту.
  - 3.4. Вплив фінансового регулювання на заощадження та інвестиції, ризик та стимули до праці.
4. Взаємозв'язок фінансової політики з державним боргом та дефіцитом бюджетів.
  - 4.1. Дефіцити бюджетів та державний борг: суть та залежність від фінансової політики.
  - 4.2. Види дефіцитів та їх характеристика.
  - 4.3. Наслідки існування дефіцитів бюджетів.

6. Тренінг з дисципліни

Тренінг (англ. training) — це запланований процес модифікації (зміни) відношення, знання чи поведінкових навичок того, хто навчається, через набуття навчального досвіду з тим, щоб досягти ефективного виконання в одному виді діяльності або в певній галузі. Тренування (від англ. to train — виховувати, навчати) — комплекс вправ для тренування в чому-небудь. Тренування — система підготовки організму людини з метою пристосування його до підвищених вимог і складних умов роботи й життя.

Порядок проведення тренінгу

1. Вступна частина проводиться з метою ознайомлення з темою тренінгового заняття.

2. Організаційна частина полягає у створенні робочого настрою у колективі студентів, визначенні правил проведення тренінгового заняття у відповідності до поставленого на тренінгу завдання.

3. Практична частина реалізовується шляхом виконання завдань у групах студентів у кількості 3-5 осіб з певних проблемних питань тренінгового заняття.

4. Підведення підсумків. Обговорюються результати виконання завдань у групах. Обмін думками з питань, які виносились на тренінгові заняття.

Тематика тренінгу:

Ділова гра у формі вирішення ситуаційного завдання розробки стратегії формування фіскальної політики, а також витрачання бюджетних коштів з метою соціального покращення в країні та забезпечення економічного росту.

7. Тематика самостійної роботи студентів

	Тематика	Кількість годин
		Денна
Тема 1	Інструменти фіскальної політики та їх роль у досягненні загальнодержавних завдань. Еволюція фіскальної політики: зарубіжний та вітчизняний аспект. Особливості реалізації фіскальної політики у реаліях сьогодення. Диференціація поглядів наукових шкіл стосовно методології та напрямків реалізації фіскальної політики держави	13
Тема 2	Еволюція поведінки індивіда при сплаті податків. Регіональна фіскальна політика: необхідність та соціально-економічна роль. Роль регіонів у виконанні загальнодержавних завдань фіскальної політики.	13
Тема 3	Дефляційна та рефляційна політики: сутність, умови та напрямки застосування. Можливості використання стимулюючої дискреційної політики в вітчизняних умовах. Політика автоматичних стабілізаторів. Порівняльний аналіз використання автоматичних стабілізаторів у вітчизняній та зарубіжній практиці. Можливості використання податкових стабілізаторів та трансфертних стабілізаторів в українській економіці.	13
Тема 4	Роль державних витрат як інструменту фіскальної політики України. Державні закупки як важлива складова державних витрат. Зарубіжний контекст політики трансфертного	13

	регулювання Еволюція та аналіз трансфертного регулювання в Україні.	
Тема 5	Наукове обґрунтування проблеми фіскального вибору. Оцінка вітчизняного використання критеріїв фіскальної політики. Платоспроможність в Україні як фактор соціально-економічного добробуту. Тіньова економіка та її оцінка з позиції вітчизняних реалій. Оподаткування в Україні: тенденції та проблеми розвитку.	15
Тема 6	Зарубіжний досвід використання боргового інструменту фіскальної політики. Взаємозв'язок запозичень з державними ефективними видатками Загрози використання боргових інструментів	13
Тема 7	Проблеми використання інструментів фіскальної політики в Україні. Особливості політичного впливу на фіскальні рішення в Україні. Ефективна фіскальна політика в умовах міжнародної конкуренції	13
	Разом	93

8. Методи навчання

У навчальному процесі застосовуються: лекції, практичні заняття, консультації, самостійна робота, індивідуальна робота, робота у групах, метод опитування, тестування, ситуативне моделювання, ділові ігри, реферування, есе, підготовка і презентація проєктів.

9. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни «Фіскальна політика» використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання: стандартизовані тести; поточне опитування; залікове модульне тестування та опитування; розрахункові роботи; ректорська контрольна робота; екзамен; інші види індивідуальних та групових завдань.

10. Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів і перескладання. Для виконання індивідуальних завдань і проведення контрольних заходів встановлюються конкретні терміни. Перескладання модулів відбувається з дозволу дирекції факультету за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Політика щодо академічної доброчесності. Використання друкованих і електронних джерел інформації під час контрольних заходів та екзаменів

заборонено.

Політика щодо відвідування. Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання. За об'єктивних причин (наприклад, карантин, воєнний стан, хвороба, закордонне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу з дозволу дирекції факультету.

11. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни визначається як середньозважена величина в залежності від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3	Модуль 4
20%	20%	20%	20%	5%	15%
Поточне оцінювання	Модульний контроль 1	Поточне оцінювання	Модульний контроль 1	Тренінг	Самостійна робота
Усне опитування та тестування по 4 темах.	Модульна контрольна робота по 4 темах	Усне опитування та тестування по 3 темах.	Модульна контрольна робота по 3 темах	Практичні завдання по розрахунку податкових зобов'язань з окремих податків	Реферати та есе відповідно до тематики самостійної роботи

Шкала оцінювання:

За шкалою університету	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90-100	відмінно	A (відмінно)
85-89	добре	B (дуже добре)
75-84		C (добре)
65-74	задовільно	D (задовільно)
60-64		E (достатньо)
35-59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

12. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№	Найменування	Номер теми
1.	Мультимедійний проектор	1-7
2.	Проекційний екран	1-7
3.	Комунікаційне програмне забезпечення (Internet Explorer, Google Chrome, Firefox)	1-7
4.	Програмне забезпечення для розрахунку податку щодо товарів, які ввозяться на митну територію України QD Professional	5
5.	Персональні комп'ютери	1-7

6.	Комунікаційне програмне забезпечення (Zoom) для проведення занять у режимі он-лайн (за необхідності)	1-7
7.	Комунікаційна навчальна платформа (Moodle) для організації дистанційного навчання (за необхідності)	1-7
8.	Інструменти Microsoft Office (Word; Excel; Power Point і т. д.)	1-7

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Барановський О. І. Координація фіскальної і монетарної політики. *Фінанси України*. 2024. № 2. С. 7-25.
2. Андрущенко В.Л. Фінансова думка Заходу в ХХ столітті. (Теоретична концептуалізації і наукова проблематика державних фінансів). Львів: каменярь, 2000. 303с.
3. Бюджетний кодекс України. Урядовий кур'єр. 25.06.2010р. №131.
4. Держава-податки-бізнес / Під ред. В.Л.Андрущенко, В.М.Федосова, В.М.Суторміної.-К: Либідь.1992.
5. Жовнір Н. М., Галай В.М. Скоординована фіскальна політика в умовах військових дій. *Ефективна економіка*. 2024. № 2. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.2.41>
6. Жовтянник Н. С. Генезис фіскальної політики та перспективи її розвитку в Україні *Агросвіт*. 2017. № 5. С. 40-47.
7. Зиза О. О. Фіскальна політика та її вплив на поведінку фірм в умовах стабілізації кризових явищ економіки України. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2015. № 5(1). С. 188-193.
8. Кудряшов В. П., Поддєрьогін А. М. Модернізація фіскальної політики в ЄС. *Фінанси України*. 2017. № 3. С. 19-35.
9. Кемпбелл Р. Макконелл, Стенлі Л.Брю. Макроекономіка: аналітична економія. Принципи, проблеми, політика. Пер. з англійської. Львів, Просвіта, 1997.
10. Крисоватий А., Луцик А. Фіскальна політика: навч. посіб.-Тернопіль: Підручники і посібники, 2003 .312с.
11. Луцик А.І. Обґрунтування пріоритетності досягнення цілей сталого розвитку у здійсненні фіскальної політики. *Світ фінансів*. 2021. Вип. 1(66). С. 89-101.

12. Луцик, А., Синютка, Н. Податковий інструментарій фіскальної політики в умовах діджиталізації фіскального простору. *Світ фінансів*. 2019. Вип. 1. С. 87-97.
13. Податковий кодекс України. /Верховна Рада України. – Офіц.вид. - Голос України від 04.12.2010 - № 229, / № 229-230. – (Бібліотека офіційних видань).
14. Регіональна фіскальна політика: теоретичні засади та практичні доміанти реалізації в Україні: монографія / [А. І. Крисоватий та ін.]; за ред. д-ра екон. наук, проф. А. І. Крисоватого ; Терноп. нац. екон. ун-т. Т. : ТНЕУ, 2012. 401 с. : рис., табл. - Бібліогр.: с. 377-401.
15. Синютка Н. Г. Фіскальна і боргова політика українських муніципалітетів: зміна пріоритетів. *Бізнес Інформ*. 2015. № 4. С. 255-262.
16. Соколовська А. М. Фіскальна політика в Україні та її макроекономічні наслідки. *Фінанси України*. 2014. № 11. С.17-32.
17. Циганов, С. Фіскальна і монетарна політика - складові забезпечення. *Вісник Національного банку України*. 2014. № 5. С. 34-39.
18. Шевчук, Віктор Олексійович. Фіскальна політика країн Центральної і Східної Європи: євроінтеграційні виклики: монографія / Віктор Шевчук, Роман Копич. Л. : ПАІС, 2011. - 543 с. : рис., табл. - Бібліогр.: с. 505-534
19. Anatolii Lutsyk, Maryna Pravdiuk, Oleh Deneha, Vadym Puhalskyi, Inesa Shepel. (2024) Fiscal Tools for Promoting Efficient Economic Growth[J], Archives Des Sciences, Volume 74 , Issue 6. DOI: <https://doi.org/10.62227/as/74608>
20. Andrii Zolkover, Anatolii Lutsyk, Mykhaylo Kapryulya, Ivan Zhygalo, Hanna Kolomiets. (2024) Fiscal Measures and Their Consequences: European Experience Against Ukrainian Perspectives[J], Archives Des Sciences, Volume 74 , Issue 3. 146-151. DOI: <https://doi.org/10.62227/as/74324>
21. Bucheli, Marisa; Lara Ibarra, Gabriel; Tuzman, Diego. (2020) Assessing the Effects of Fiscal Policies on Poverty and Inequality : The Case of Uruguay. Policy Research Working Paper;No. 9499. World Bank, Washington, DC. © World Bank. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/34943> License: CC BY 3.0 IGO

22. Canuto, Otaviano; Giugale, Marcelo. (2010). *The Day After Tomorrow : A Handbook on the Future of Economic Policy in the Developing World*. World Bank. © World Bank. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/2507> License: CC BY 3.0 IGO.
23. Christina D. Romer, (2021) *The Fiscal Policy Response to the Pandemic*. *Brooking Papers on economic activity*. BPEA Conference Drafts, March 25, 2021. URL: https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2021/03/BPEASP21_Romer_conf-draft_updated.pdf
24. Dmytro Zakharov, Halyna Kryshchal, Anatolii Lutsyk, Halyna Vasylevska, Alla Chornovol. (2024) *Efficiency of Fiscal and Monetary Policy in the Challenging Economic Environment*. *Economic Affairs*, Vol. 69, pp. 239-249 DOI:10.46852/0424-2513.1.2024.25
<https://economicaffairs.co.in/Journal/downloadIssue/id/NjI4MA==/file/pdf>
25. Gillingham, Robert. (2014) *Fiscal Policy for Health Policy Makers*. *Health, Nutrition, and Population (HNP) discussion paper*; World Bank, Washington, DC. © World Bank. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/18638> License: CC BY 3.0 IGO
26. Khemani, Stuti; Wane, Waly. 2008. *Populist Fiscal Policy*. *Policy Research Working Paper*; No. 4762. World Bank, Washington, DC. © World Bank. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/6893> License: CC BY 3.0 IGO
27. Krysovaty Andriy, Lutsyk Anatolii, Synyutka Nataliya. (2019) *Influence of Time Lags on the Efficiency of Fiscal Policy in Ukraine*. 2019 9th international conference on Advanced Computer Information Technologies ACIT'2019. Ceske Budejovice, Czech Republic. June 5–7, 2019. 380–383p.
28. Lacey, Eric; Massad, Joseph; Utz, Robert. (2021) *A Review of Fiscal Policy Responses to COVID-19*. *Equitable Growth, Finance and Institutions Insight*; World Bank, Washington, DC. © World Bank. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/35904> License: CC BY 3.0 IGO.
29. Ley, Eduardo. (2009) *Fiscal Policy for Growth*. *PREM Notes*; No. 131. World Bank, Washington, DC. © World Bank. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/11120> License: CC BY 3.0 IGO

30. Mabry R., Ulbrich H. (1989) Introduction to economic principles. New York: McGraw – Hill Company.
31. McConnel C., Brue S.I. (1990) Economics: Principles, problems, and policies. 11th ed. New York: McGraw – Hill Publishing Company.
32. Moreno-Dodson, Blanca. (2013) Is Fiscal Policy the Answer? A Developing Country Perspective. Directions in Development--Public Sector Governance;. Washington, DC: World Bank. © World Bank. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/13086> License: CC BY 3.0 IGO
33. Pigato, Miria A.. (2019). Fiscal Policies for Development and Climate Action. International Development in Focus;. Washington, DC: World Bank.
34. Samuelson P.A., Nordhause W.D. (1989) Macroeconomics. 13th ed. New York: McGraw Hill Company.
35. Socio-economic guidelines of fiscal policy: monogr. (2016) ed. by dr of economics, prof. Andrzej Gospodarowicz, dr of economics, prof. Andriy Krysovaty . Ternopil: TNEU. 239 p